

Adatok a Magyar Irodalomtörténeti Társaság megalapításáról

1904-ben alakult meg a Magyar Nyelvtudományi Társaság, egy évvel később pedig már megjelent a folyóiratuk, a Magyar Nyelv. A Magyar Nyelvtudományi Társaság megalapítása után hét évvel, 1911-ben Baros Gyula, Pintér Jenő és Horváth János megalakította a Magyar Irodalomtörténeti Társaságot.

Baros Gyula, aki magyar–latin szakon szerzett tanári oklevelet a budapesti egyetemen, a Veres Pálné leányiskola tanára volt, 1910 végén, 1911 elején már gondolt a Társaság életre hívására, legszemélyesebb belső ügye volt ez a szövetség, 1911. május 6-án már körvonalazódhatott a terv, melyről azonnal értesítette feleségét.¹ Néhány nap múlva pedig elkészült a Magyar Irodalomtörténeti Társaság megalapításáról szóló felhívás is.²

Horváth János neve már jóval ismertebb. 1878-ban született Margittán. 1897-től a budapesti egyetemen tanult, 1901-ben doktori oklevelet szerzett. 1901–1902-ben a párizsi École Normale Supérieure hallgatója volt. 1904-ben második diplomáját magyar–francia szakon szerezte meg. Ugyanettől az évtől kezdve a fővárosban tanított, majd 1908-tól az Eötvös-kollégium tanára lett. 1908-ban *Irodalmunk fejlődésének főbb mozzanatai* címmel jelent meg könyve, 1910-ben pedig kiadta *Ady s a legújabb magyar líra* című munkáját.

¹ 1911. május 6-án az alábbiakat írta feleségének: „Ne csodálkozzék, hogy bizonyos meghatottsággal és lelkesedéssel írok e dologról. Maga tudja legjobban, hiszen annyiszor emlegettem, hogy mennyire szeretném erőmet oly cél megvalósítására szentelni, melyből másokra, lehetőleg sokakra, valamilyen haszon hármlik. A mostani olyannak tartom. Ha a Társaság valóban létrejönne és munkássága eredményes lenne a magyar tudományra nézve, meglenne az a benső megnyugvásom, hogy valamit én is vettem a magyar ugaron”. (PINTÉR Jenő, *A Magyar Irodalomtörténeti Társaság megalapítása*, It, 1937/1, 2–3.)

² 1911. május 12-én legifjabb Szász Károlynak így írt Baros Gyula: „Egyben engedje meg igen tisztelt Szerkesztő úr, hogy becses figyelmét fölhívjam az alakulóban lévő Magyar Irodalomtörténeti Társaságra. Szervezetét tekintve olyanféle lenne mint a Magyar Nyelvtud. Társ. – Célja: hogy tudományszakunk művelőit és az érdeklődőket egymáshoz közelebb hozva intenzívebb munkásságot teremtsen és a magyar irodalomtörténetírás iránt az érdeklődést szélesebb körben is felkeltse. Tagsági díja kb. tíz korona lenne [...] (Olyanok is beléphetnek, akik nem foglalkoznak hivatásszerűen irodalomtörténet-írással.) Ha Szerkesztő úr is helyesli a tervet, kegyeskedjék becses válaszát (esetleges észrevételeivel együtt) egy héten belül tudatni.

Szíves levelét még egyszer köszönve maradtam kitűnő tisztelettel Dr Baros Gyula” (BAROS Gyula levele legifj. Szász Károlyhoz, 1911. május 12. = OSZK, Kézirattár)

1911. május 22-én kelt levelében már bővebben ír a felhívásról: „Köszönettel vett becses sorait 19-én kaptam meg, de csak ma küldhetem el az óhajtott iratot, mert közbejött akadályok miatt előbb nem lehetett. A Felhívás szövege lényegben nem lesz, a minőnek a mellékelt kézirat mutatja, természetesen arról nem állhatok jót, hogy némi stílusos változtatás nem történik-e utóbb rajta. Kinyomatás előtt ugyanis még meg akarjuk mutatni Beöthy Zsolt, Riedl Frigyes és Négyesy László uraknak. Tájékoztató bátorkodom megjegyezni, hogy a Társaság megalakulását óhajtók száma a mai napig kettőszázötvenkilencre szaporodott. A Felhívást szombaton szándékozunk nyomdába adni.

Nagybecsű válaszát kérve maradtam kitűnő tisztelettel Dr Baros Gyula, tanár” (OSZK, Kézirattár, BAROS Gyula – legifj. Szász Károlyhoz, 1911. május 22.)

Pintér Jenő, akit az 1908-ban megjelent s a Magyar Tudományos Akadémia Semsey-díjával jutalmazott *Magyar Irodalom Története* című munkája nyomán ismert meg az irodalom iránt érdeklődő közönség, 1881-ben született Cegléden. Középis-koláit a fővárosban és Lőcsén végezte. Tanári és bölcsészdoktori végzettséget szer-zett 1903-ban a budapesti egyetemen. Gimnáziumi tanár volt 1905-től Jászberényben. 1910-től Budapesten tanított. 1910 végén már tagokat toborzott. Ekkor kereste meg levélben a Fogarason tanárkodó Babits Mihályt, akit egyrészt hívott a Társaságba, másrészt kérte, hogy az ottani tanárok között népszerűsítse az ügyet.³

A Társaság alapítóinak, Baros Gyulának, Horváth Jánosnak és Pintér Jenőnek dönteniük kellett két alkalmazott eljárási módszer között: a Beöthy Zsolt nevéhez fűződő filológiai eljárást részesítsék-e előnyben, vagy a Péterfy Jenő munkáját foly-tató lélektani-filozófiai-esztétikai módszert. Ebben a döntésben motiválhatta őket a hagyományok tisztelete, illetve az, hogy idegenkedtek a német szellemtörténeti isko-la filozofikus megközelítésétől. Az a tény is befolyásolhatta őket, hogy Beöthy a korban a legnagyobb irodalmi tekintélynek számított, és hogy a hivatalos támogatás megszerzésének reménye így nagyobb volt. Horváth János irodalomtörténészként is sokra becsülte Beöthy Zsoltot, annak ellenére, hogy szemléletük különbözött.⁴ A három alapító Beöthy Zsolt mellett döntött.

Baros Gyula, Horváth János és Pintér Jenő protokolláris szempontokat is figye-lembe véve, szélesebb alapokra kívánta helyezni a társaságot. Pintér Jenő hármuk nevében 1911 május első napjaiban találkozót beszélt meg Beöthy Zsolttal, a buda-pesti egyetem egyetemi tanárával, a Kisfaludy Társaság elnökével, a Petőfi Társaság tiszteletbeli tagjával, akinek 1896-ban megjelent munkája, *A magyar irodalom kistüekre* a korszak hivatalos történelem- és irodalomszemléletét foglalta össze. 1911. május 5-én keresték föl lakásán. Beöthy szívélyesen fogadta egyetemi tanítványait. „Beöthy meghallgatta az előterjesztést, nagy örömmel fogadta a tervet, ellátott bennünket jó tanácsokkal a további teendőkre nézve és megengedte, hogy most már őreá hivat-kozva is folytathassuk a szervezést. Ajánlotta, hogy félreértések kikerülése végett menjünk el Riedl Frigyeshez és Négyesy Lászlóhoz is, beszéljük meg velük is a dol-got”.⁵ Május 12-ére már „százon felül” volt azok száma, akik támogatták a kezde-ményezést (köztük volt addigra Beöthy Zsolt mellett Riedl Frigyes, Négyesy László, Voinovich Géza, Császár Elemér, idősebb Szinnyi József, Lehr Albert).⁶

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság előkészítő bizottsága felhívását 1911. jú-nius 1-én tette közzé. A felhívás szövege a következő volt:

³ Pintér Jenő – Babitsnak: „Kedves Kartárs Úr! Ismeretlenül, de bizalommal írom e sorokat. Most alakul meg Budapesten egy „Magyar Irodalomtörténeti Társaság”. Szeretnénk, ha Kolléga Úrat szintén tagjaink közé számíthatnánk. Kérem erre vonatkozó szíves válaszát vasárnapig. Év tagdíj, január 1.-től kezdve, 10 Kor. Ezért havi folyóirat fog jární. Dús kritikai rovata lesz. Ha Fogarason akadna még tagtárs, tessék az ő nevét is tudatni, hogy néhány hét múlva megjelenő nyomtatott Felhívásunk névsora teljesebb legyen. Szívöböl üdvözli önt: Pintér Jenő főreáliskolai tanár.” (*BABITS Mihály levelezése 1909–1911*, s. a. r. SÁLI Erika, TÓTH Máté, Bp., Akadémiai, 2005, 121.)

⁴ SIPOS Lajos, *Beöthy Zsolttól Lukács Györgyig. Az Irodalomtörténeti Társaság Történetéről*, It, 1982/2, 412.

⁵ PINTÉR Jenő, *A Magyar Irodalomtörténeti Társaság megalapítása*, i. m., 2-3.

⁶ BAROS Gyula levele legifj. Szász Károlyhoz 1911. május 12-én, i. m.

Hazánkban minden tudományszaknak megvan már a maga társulata, csak mi, a magyar irodalomtörténet munkásai nem tömörültünk még társas szervezetté. Sajnosan kellett tapasztalunk, mint lankad el az egyes ember munkakedve, s mint töredeznék szét, mint szigetelődnek el a rokon törekvések, ha nincs egy központosító s külön orgánummal bíró egyesület, mely tért nyit a munkakedvnek, közös mederbe gyűjti az egy célt szolgáló erőket s állandó figyelemmel kíséri a közös nagy munka minden mozzanatát.

Egy magyar irodalomtörténeti társaság megalapítására hívjuk fel tudományszakunk művelőit és barátait.

Nem lehet közömbös a nemzeti műveltség szempontjából sem, vajjon meg tud-e alakulni egy ilyen társaság, mely a nemzet legsajátabb műveltségi készletét: irodalmát tűzi ki tudományos törekvései tárgyául, nem lehet közömbös különösen most, mikor szellemi életünk minden ágában a történeti folytonosság tudatának ébrentartása s erősítése látszik legsürgősebb feladatnak.

Társaságunk havonkénti felolvasóüléseken gyűjtené össze tagjait s folyóiratot indítana, melyet havi közlönynek tervezünk. E folyóirat értekezések és kisebb közlemények mellett, tág teret juttatna az irodalomtörténeti kiadványok és tanulmányok bírálatának. Ismertetné a szakirodalom valamennyi termékét s a folyóiratok magyar vonatkozású cikkeit. Olyan középponttá óhajtanók tenni közlönyünket, amelyből mindenki tájékozást nyerhet a magyar irodalomtörténet haladásáról, mit különben folyóiratunk maga is minden kitelhető módon előbbre kívánna segíteni.⁷

Ilyen előzmények után 1911. október 22-ére összehívhatták a Magyar Irodalomtörténeti Társaság alapító közgyűlését. A jeles esemény helyszínéül a Magyar Tudományos Akadémia elnöki tanácsterme szolgált. Az alapító közgyűlésről a következő jegyzőkönyv készült.

Jegyzőkönyv a Magyar Irodalomtörténeti Társaságnak Budapesten, a Magyar Tudományos Akadémia elnöki tanácstermében 1911. évi október hó 22-én tartott alapító közgyűlésről.

Elnök: Beöthy Zsolt

Jegyző: Baros Gyula

Jelen voltak: Ágner Lajos, Alszegehy Zsolt, Artbauer Gizella (Miskolcz), Asbóthné Ferenczi Sári, Badics Ferenc, Bajza József, Balassa József, Baranyai Zoltán, Benedek Marcell, Beöthy Zsolt, Binder Jenő, Birkás Géza, Biró Gyula, Bleyer Jakab, Császár Elemér, Császár Ernő, Császár Mihály (Pozsony), Csűrös Ferenc (Debreczen), Dénes Lajos, Dengl János, Dittrich Vilmos, Dobóczki Pál, Ehrenstein Stella, Fekete József, Ferenczy József, Ferenczi Zoltán, Földessy Gyula, Förstner Gyuláné, Gagyhy Dénes, Galamb Sándor, Gálos Rezső, Gedai József, Glatz Ernő, Gragger Róbert, Gulyás Pál, Gulyás István (Debreczen), Hajnóczy Iván (Kecskemét), Harsányi István (Sárospatak), Harsányi Kálmán, Hegedüs István, Horváth János, Kalocsay Ferenc, Karl Lajos, Kertész Manó, Király György, Klár Gyula, Korpás Ferenc, Kovács Sándor (Pozsony), Kozák Lajos, Kürti Menyhért (Eger), Lampérth Géza, Lenkei Henrik, Lukcsics Pál, Maczki Valér (Eger), Madarász Flóris (Eger), Marczinkó Ferenc, Mátrai János, Melich János, Mikes Lajos, Miklós Ferenc, Miklóssy Kálmán, Molnár János (Monor), Nagy József (Halas), Négyesy László, Palágyi Lajos, Pap Károly (Debreczen), Paulovits István (Selmeczbánya), Perényi József (Veszprém), Pintér Jenő, Prónai Antal, Radó Antal, Riedl Frigyes, Sajó Sándor, Schneider Dezső, Sebestyén Gyula, Sipőtz Pál, Szabolcsi Lajos, legifj. Szász Károly, Szemkő Aladár, Szilárd Kata, Szily Kálmán, Tolnai Adél, Tolnai Vilmos, Tompa Béla, Tóth Jolán, Trócsányi Zoltán, Turóci József, Varga Bálint, Velledits Lajos, Veress Samu (Rimaszombat), Versényi György, Vértesy Jenő, Veszprémi Vilmos (Szeged), Vönház István, Waldapfel János, Weber Artur, Zolnai Béla.

⁷ PINTÉR Jenő, *A Magyar Irodalomtörténeti Társaság megalapítása*, i. m., 3–4.

Az előkészítő bizottság nevében Baros Gyula üdvözli a megjelenteket. Az elnöki széklet a közgyűlés egyértelmű kívánságára Beöthy Zsolt foglalja el.

Beöthy Zsolt elnök megköszöni a megtisztelő megbízást. A jegyzőkönyv vezetésére Baros Gyulát, hitelesítésére pedig Négyesy Lászlót és legifj. Szász Károlyt kéri fel. Üdvözli a megjelenteket, kik lelkes buzgalommal jöttek össze oly intézmény megvalósítására, mely mindnyájunk lelkében él. Nem tartja – úgymond – hivatottnak magát arra, hogy a megalakítandó egyesület részére ez alkalommal bizonyos irányító gondolatokat fejezzen ki. Elég annyit mondania, hogy az a terv, melynek megvalósítása küszöbön áll, valósággal nagyon régen megérett erre. A magyar tudományos életnek nincsen olyan tere, melyen a munkások száma az utóbbi negyedszázad alatt olyan nagy arányokban emelkedett volna, mint az irodalomtörténetén. Van azonban e munkának egy híja: nincsen szervezete. Mi meg akarjuk adni a magyar irodalomnak a szervezetben rejlő nagy erőt; oda akarjuk fejleszteni a magyar irodalomtörténetet, hogy művelése megfelelő legyen az egyetemes művelődésben és a magyar nemzeti közérzésben elfoglalt előkelő állásának. Mielőtt megkérdeznék az egybegyűlteket, hogy óhajtják-e az egyesület megalapítását, úgy érzi, egy kegyeletes kötelességnek kell eleget tenni; fejezzük ki hálás megemlékezésünket a magyar irodalomtörténet megalapítója iránt (a jelenlevők mind felállanak): áldás, tisztelet Toldy Ferenc nagy nevére!

Elnök kiemeli, hogy eddig négyszázan jelentkeztek olyanok, akik egy magyar irodalomtörténeti társaság megalapítását kívánatosnak és szükségesnek tartják. Kérdi ezek alapján a megjelentektől: óhajtják-e a társaság létrejöttét? A gyűlésen jelenlevők egyhangú lelkes kívánságára megalapítottanak jelenti ki a Magyar Irodalomtörténeti Társaságot.

Elnök felszólítja Pintér Jenőt, hogy olvassa fel az immár megalapított Magyar Irodalomtörténeti Társaság alapszabályainak tervezetét.

Pintér Jenő felolvassa az alapszabályokat. Az értekezlet az elnök, továbbá Badics Ferenc, Bleyer Jakab, Dénes Lajos, Gagyhy Dénes, Gulyás István, Hegedüs István, Maczki Valér, Mikes Lajos, Miklós Ferenc, Négyesy László, Palágyi Lajos, Pintér Jenő, Sebestyén Gyula, legifj. Szász Károly, Vértesy Jenő és Vörösvári Ferenc hozzászólásai után az alapszabálytervezetet elfogadottnak jelenti ki s elhatározza, hogy megerősítés végett fölterjeszti a m. kir. belügyminisztériumhoz.

Elnök indítványozza, hogy arra az időre, míg a megerősített alapszabályok visszaérkeznek, az értekezlet bizzon meg egy tíz tagú előkészítő bizottságot az ügyek ideiglenes vitelével.

Az értekezlet a tíz tagú bizottságba Beöthy Zsoltot elnökké, Badics Ferencet, Baros Gyulát, Császár Elemért, Hegedüs Istvánt, Horváth Jánost, Kéki Lajost, Négyesy Lászlót, Pintér Jenőt és Riedl Frigvest bizottsági tagokká választja.

Több tárgy nem lévén, az ülés véget ér.⁸

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság alapszabály-tervezete a következő volt:

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság alapszabályai.

1. §. *Cím.*

A társaság címe: »Magyar Irodalomtörténeti Társaság«. Székhelye: Budapest

2. §. *Cél.*

A társaság célja: a magyar irodalomtörténetnek és segédtudományainak művelése.

⁸ *A Magyar Irodalomtörténeti Társaság megalapítása*, It, 1912/1, 86–87.

3. §. *Eszközök.*

A társaság:

- a) felolvasásokat rendez és gyűléseket tart;
- b) folyóiratot ad ki;
- c) kutatásokat és munkálatokat támogat;

A társaság a tagok évi tagsági díjából, alaptökéjének kamataiból, adományokból és egyéb bevételekből fedezi költségeit.

4. §. *Tagok.*

A társaság tagjai négyfélék: a) tiszteletiek, b) alapítók, c) rendesek, d) rendkívüliek.

a) Tiszteleti tagok olyan kiváló egyének választhatók, kik a társaság ügyeiben vagy az irodalomtörténeti munkásság terén kiváló érdemeket szereztek. A külföldi tiszteleti tagok megerősítés végett a magyar királyi kormánynak bejelentendők.

b) Alapító tagok azok, kik a társaság céljaira legalább kétszáz koronát fizetnek be.

c) Rendes tag lehet mindenki, aki a magyar irodalomtörténet iránt érdeklődik.

d) Rendkívüli tagok a főiskolák hallgatói.

Intézetek, iskolák, könyvtárak, társaskörök nem lehetnek tagok, csak a társaság folyóiratának előfizetői.

5. §. *A tagok belépése.*

Tiszteleti tagot a választmány ajánlatára a közgyűlés választ. A választmány ülésén jelenlévő tagok a tiszteleti tagot legalább kétharmad szótöbbséggel ajánlják, a közgyűlés pedig legalább kétharmad szótöbbséggel választja.

Aki a társaságba alapító, vagy rendes, vagy rendkívüli tagul belépni kíván, ebbeli szándékát a társaság titkárnak vagy bármelyik tagjának ajánlás végett bejelenti. Az illetőnek taggá választása a legközelebbi választmányi ülésen történik.

6. §. *A tagok jogai.*

Minden tiszteleti, alapító és rendes tagnak joga van a nyilvános üléseken résztvenni, oda vendéget bevezetni, a közgyűlésen felszólalni és szavazni. A társaság folyóiratát minden tag megkapja. A rendkívüli tagoknak a szavazó jog kivételével ugyanolyan jogaik vannak, mint a rendes tagoknak.

7. §. *A tagok kötelességei.*

A rendes tagok a társaság pénztárába évenként tíz koronát, a rendkívüli tagok évenként hat koronát fizetnek. A tiszteleti és alapító tag nem fizet tagsági díjat.

A tagsági díj minden év első negyedében fizetendő be. A két évesnél régibb hátralékok törvényes úton is behajthatók. Pör esetén a budapesti V. kerületi kir. járásbíróság illetékes. A tagsági év mindig január hó elsejétől fogva számíttatik és december hó 31-én jár le.

8. §. *A tagok kilépése.*

Minden újonnan belépő tag kötelezettséget vállal, hogy legalább három évig tagja marad a társaságnak. Aki tagsága három évi kötelezettségének harmadik évében a titkárnál szeptember hó végéig kilépését be nem jelenti, újabb három évre tagja a társaságnak.

9. §. *A tisztikar.*

A társaság közgyűlése választ egy elnököt, négy alelnököt, egy titkárt, egy jegyzőt, egy pénztárost, egy szerkesztőt, továbbá kilencven választmányi tagot.

10. §. *A választmány.*

A választmány kilencven tagból áll. Ezenfelül a tisztviselők is tagjai a választmánynak. A kilencven tagú választmány egyharmada évenként közgyűlésen viszonylagos szótöbbséggel választatik az alapító és rendes tagok közül. A kilépő választmányi tagok újra megválaszthatók.

A választmány hatásköréről a 17. §. intézkedik.

11. §. *Az elnök.*

Az elnök képviseli a társaságot egyesek és hatóságok irányában; rendelkezik a társaság ügybeosztása fölött; összehívja és vezeti a gyűléseket; a titkárral együtt aláírja a fontosabb iratokat; a társaság pénztárából a fizetéseket utalványozza.

12. §. *Az alelnökök.*

Az alelnökök egyike az elnök akadályoztatása esetén helyettesíti az elnököt. Az ügyvivő alelnök a helyettesítés tartama alatt mindazon jogokat gyakorolja, melyek az elnököt megilletik.

13. §. *A titkár.*

A titkár feladata a társaság szellemi életének folytonos ébrentartása. A titkár végzi az iroda-ügyet, intézi a levelezést, őrzi az irattárt, gondoskodik a felolvasó ülések tárgyairól, a gyűlések tartásáról értesíti a tagokat és a napi sajtót, a tagok létszámát a pénztárnokkal együtt nyilvántartja, végül az évi rendes közgyűlésen jelentést ad a társaság működéséről.

14. §. *A jegyző.*

A jegyző minden teendőjében segíti, esetleg helyettesíti a titkárt; vezeti az ülések jegyzőkönyveit; az ülésekről a társaság folyóirata és a lapok számára tudósításokat készít.

15. §. *A pénztáros.*

A pénztáros pontos jegyzéket vezet a bevételről és kiadásról; beszedi a tagsági és előfizetési díjakat; kifizeti az elnök által utalványozott összegeket; gondoskodik a folyóirat pontos szétküldéséről; nyilvántartja a tagok és előfizetők névsorát és lakásjegyzékét; a pénztár állapotáról a választmányi üléseken szóbeli, az évi rendes közgyűlésen írásbeli jelentést tesz; ugyanitt bemutatja a jövő évi költségelőirányzatot.

16. §. *A szerkesztő.*

A szerkesztő saját felelősségére szerkeszti a társaság folyóiratát. A szerkesztőt a közgyűlés a választmány hármas jelölése alapján választja.

A folyóirat megjelenésének módját és a cikkek díjazásának kulcsát a választmány állapítja meg. Az írói tiszteletdíjakat a szerkesztő előterjesztése és az elnök utalványozása alapján a pénztáros küldi szét.

17. §. *A gyűlések.*

A társaság gyűlései háromfélék: *a)* választmányi, *b)* felolvasó, *c)* közgyűlések. Valamennyi ülésről jegyzőkönyv vezetendő és hitelesítendő.

a) Választmányi ülést a társaság aszerint tart, amint a szükség kívánja. Tárgyai: a felolvasó ülések és a közgyűlés tárgysorozatának megállapítása, a jelentkező tagok felvétele, a tisztviselői előterjesztések megvitatása s általában a társaság belső ügyei. Érvényes határozat hozatalához a titkár jelenlévő tagjain kívül legalább kilenc választmányi tag jelenléte

szükséges. A választmány határozatai nyolc napon belül a közgyűléshez felelősek. A választmány kötelessége időnkint a pénztárt bizottságilag megvizsgáltatni. A tiszteleti tagoknak a választmány ülésein tanácskozási és szavazó joguk van.

A választmány a tagok sorából kizárhatja azt a tagot, aki valamely vétség vagy büntetés miatt jogérvényesen elítéltetett.

b) A felolvasó ülések idejét és tárgysorát a titkár előterjesztésére a választmány határozza meg.

c) Közgyűlést a társaság évenként egyszer, az év első negyedében tart. Benne résztvenni és felszólalni minden tagnak joga van. A közgyűlésen az illető tisztviselők jelentést tesznek a társaság szellemi működéséről és vagyoni állapotáról. A közgyűlés hatáskörébe tartozik a folyó évi költségvetés megállapítása s a múlt évi zárszámadás felülvizsgálása. A tisztviselőket, továbbá a választmányi és tiszteleti tagokat a közgyűlés választja. A közgyűlés elé terjesztendő indítványok a közgyűlést legalább két héttel megelőzőleg a titkár útján a választmánynak bejelentendők. A közgyűlés érvényes határozatához általános szótöbbség szükséges. Hogy a közgyűlés határozatképes legyen, ehhez legalább 40 rendes tag jelenléte szükséges; ellenesetben 8 napon belül hirdetendő közgyűlésen a megjelent tagok számára való tekintet nélkül határoznak, de csak az előbbi közgyűlésre kitűzött tárgyak felett.

Sürgős és fontos ügyekben az elnök vagy a választmány rendkívüli közgyűlést hívhat egybe. Ilyen rendkívüli közgyűlést az elnök akkor is tartozik egybehívni, ha azt negyven tag megokolt kérvénnyel kívánja.

Az alapszabályok módosítására egyedül a közgyűlés illetékes.

18. §. *A választások.*

A társaság tisztikarát a közgyűlés három évre választja meg. Amennyiben az első szavazásnál általános szótöbbsége egyik jelöltnek sem volna, a második választás csak a legtöbb szavazatot nyert két egyén között történik.

A tisztviselő-állások vagy választmányi tagságok valamelyikének váratlan megüresedése esetén a legközelebbi rendes közgyűlésig a választmány gondoskodik a helyettesítésről.

A választmányi tagok megválasztásáról a 10. §. intézkedik.

Személyi ügyekben valamennyi szavazás titkos; tárgyi ügyekben tíz szavazó kívánságára a társaság elnöke elrendeli a névszerinti szavazást.

19. §. *A társaság pecsétje.*

A társaság pecsétje egy címerpaizs összefonódó M. I. T. betűkkel.

20. §. *A társaság feloszlása.*

Ha a társasági tagok fele írásban okadatolva a társaság feloszlását kívánná, az elnök köteles egy hónap alatt a tárgy megnevezésével rendkívüli közgyűlést összehívni, amelyen a jelenlevő tagok kétharmad szótöbbséggel határoznak arról, vajjon feloszlik-e a társaság s vagyona milyen célra fordíttassék. A határozatok jóváhagyása végett még a foganatosítás előtt a m. kir. belügyminiszteriumhoz felterjesztendők.

21. §. *Hivatalos toldalék.*

Ha a társaság az alapszabályokban kitűzött célt és eljárást illetőleg a hatáskörét meg nem tartja és további működésével az állam vagy a tagok vagyoni érdekeit veszélyeztetni, a kormánytól elrendelt vizsgálat eredményéhez képest vagy végleg feloszlattatik vagy esetleg az alapszabályok legpontosabb megtartására köteleztetik.

BEÖTHY ZSOLT
az előkészítő bizottság elnöke.

BAROS GYULA
az előkészítő bizottság jegyzője.

Szám: 169.868/1911

V/A

Látta a magyar királyi belügyminister.

Budapest, 1911. évi november hó 28-án.

A minister rendeletéből:

KÉGL.

ministeri tanácsos.⁹

Az alapító közgyűlés után, 1911. december 10-én alakuló közgyűlést tartottak, melyről szintén készült jegyzőkönyv: az alakuló közgyűlésen – csakúgy, mint az alapító közgyűlésen – sokan megjelentek, köztük az előkészítő bizottság tíz tagja. Az elnök az előkészítő bizottság nevében bejelentette, hogy a belügyminisztérium az alapszabály tervezetét elfogadta, és a végleges szervezés kezdetét vehette. Ennek első lépése a tisztikar megválasztása volt. Beöthy nem szerette volna feltölteni az összes választmányi tag helyét, hanem legalább ötöt meg akart tartani a később belépők vagy a munkásságukkal kitűnő tagtársak számára.

A tisztikar megválasztása titkos szavazással történt. Szavazatukat százkilencen adták be. A tisztségek a következőképpen alakultak. Elnök lett száznyolc szavazattal Beöthy Zsolt, akinek személye a Társaság munkájának irányát is mutatta. A Holnaposokkal és a Nyugattal szemben védte a konzervatív szellemiséget, ebből kiindulva tagadta meg Adyt és nemzedékét is, hiszen úgy vélte, hogy Ady elutasítja a hagyományokat. Beöthynek jó társa volt a fent említettekben Négyesy László,¹⁰ akit legifjabb Szász Károly, Dézsi Lajos és Zoltvány Irén mellett alelnökké választottak. A Társaság titkára Horváth János, jegyzői Kéki Lajos és Baros Gyula lettek. Tiszteleti tagokká nyilvánították a szavazatok alapján Szilády Áront és idősebb Szinnyi Józsefet. A Társaság pénztárosa Ágner Lajos lett. Választmányi tag lett például Alexander Bernát, Alszegehy Zsolt, Angyal Dávid, Badics Ferenc, Bleyer Jakab, Császár Elemér, Gárdonyi Géza, Gragger Róbert, Gulyás Pál, Király György, Lehr Albert, Pais Dezső, Riedl Frigyes, Tolnai Vilmos, Voinovich Géza, Zlinszky Aladár. A rendes tagok között volt – többek között – Ady Lajos, Alexander Bernát, Babits Mihály, Benedek Marcell, Gombocz Zoltán, Hómann Bálint, Horger Antal, Kozma Andor, báró Radvánszky Béla, Szabó Dezső, Voinovich Géza és Waldapfel János.

Beöthy Zsolt ezt követően megköszönte mindenki bizalmát. Tudatában volt annak, hogy a Magyar Irodalomtörténeti Társaság feladata nemcsak abban áll, hogy az irodalomtörténetet műveljék, hanem hogy az erkölcsi köteleiket is szem előtt tartásák.

Az alelnökök között szerepelt Dézsi Lajos, 1902-től a budapesti egyetem magántanára. A másik alelnök Négyesy László lett, 1893-tól a budapesti egyetemen az

⁹ *Függelék. A Magyar Irodalomtörténeti Társaság alapszabályai*, i. m., 156–160.

¹⁰ SIPOS Lajos, *Beöthy Zsoltól Lukács Györgyig*, i. m., 414.

irodalom „segédtudományai”-nak magántanára, akinek stílusgyakorlati szemináriumain szerveződött az új magyar irodalom a 20. század legelején: Oláh Gábor, Maday Gyula, Gyökössy Endre, Babits Mihály, Balázs Béla, Csáth Géza, Juhász Gyula, Kosztolányi Dezső, Karinthy Frigyes, Vágó Béla és Horváth János is.¹¹ 1911-ben az egyetem irodalomtörténeti tanára lett. A harmadik alelnök legifjabb Szász Károly lett. Nagypapa a 19. század első felében a Magyar Tudós Társaság tagja, 1848-ban a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium államtitkára volt. Apja költő és műfordító, Nagykőrösön Arany János tanártársa. Ő maga 1888-tól a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium tisztviselője, a Kisfaludy és a Petőfi Társaság tagja volt. A negyedik alelnökké Zoltvány Irén irodalomtörténészt, bencés szerzetest, ekkor a pannonhalmi gimnázium igazgatóját választották.

Az alapszabályzatot már az 1911. októberi alapító közgyűlésen megtámadta Bleyer Jakab, a budapesti egyetem magántanára, aki kifogásolta az alapszabályzat több pontját. A legfőbb támadást azonban egy névtelen cikkíró intézte. A *Világ* című folyóiratban 1911. december 14-én megjelent egy írása, *Fekete irodalomtörténet* címmel.

A választmányi tagok összeállításában – írta a cikk – határozottan érezhető volt a reakciós tendencia. Egyrésztől kibuktatták azokat a régi és értékes tudósokat, akik zsidók, másrésztől pedig a fiatalokat is megtizedelték, akik radikálisok, haladók, újat akarók. Semmi kétség, az öregek jól hadakoztak. A kardjuk kétélű volt. Az egyik éllel az öreg tudósokat, a másikkal a fiatalokat kaszabolták le. Csírájában elfojtották a forradalmat, de megölték a tudományt is. Ez különben előrelátható volt. Az előzetes tanácskozáson az öregek hevesen kifakadtak a fiatalok, a Társaság megalakítói ellen, kioktatták őket, tanulni küldték s kétségbevonták, hogy nekik is van joguk a tudáshoz [...] A Magyar Irodalomtörténeti Társaság az ügyét ismeretlen emberekre bízta, akiknek nincsen multjuk, nincs tudományos munkásságuk, filológiai téren sohasem működtek. A jelenlevők élénken érdeklődtek kiletük iránt. Ekkor pedig azt a választ kapták, hogy az ismeretlenek majdnem egytől-egytig papok. A klerikális és reakciós komplot tehát jól működött. Pozitíve tudjuk, hogy a közgyűlés előtt a listán más nevek szerepeltek. Utóbb azonban valami ismeretlen kéz becsempészte a papokat és kibuktatta a haladókat. A klerikalizmus behatolt az egyesületbe s újra kompromitálta a magyar tudományosságot. Ez nem maradt visszhang nélkül. A kijátszott fiatalok, akik látták, hogy nemes és nagy céljuk elsikkad az öregek és a reakciósok kezén, egyszerűen háttal fordítottak a társulatnak. A tényeket nagyon érdemes lejegyezni. Jellemző a magyar állapotokra, mint tört le egy fiatal gárda első becsületes törekvése, amely az új irodalommal párhuzamosan indult meg és micsoda ravasz furfanggal játszották ki őket a klerikálisok és az ókonzervatívok. Újra a sáncokon kívül vannak. Benn, a sáncok mögött pedig papok és agg tudósok írják a fekete irodalomtörténetet. Ez az egész magyar tudomány kultúrbotránya.¹²

A cikkre az Alkotmány válaszolt, *A Világ irodalomtörténeti fájdalmai* címmel.

A *Világ* tegnapi számában – írja a cikk névtelen szerzője – hosszú lére eresztett siránkozás jelent meg, amely a Magyar Irodalomtörténeti Társaság megalakulásával kapcsolatos állítólagos botrányokkal foglalkozik. A botrányok persze egészen közelről és az igazság szemüvegén keresztül másképp festenek és ha leszedjük róluk azt a sok obskurus jelzőt, amellyel a *Világ* a maga unalomig ismert lomtárából felcicomázta azokat, mindössze az a rideg tény

¹¹ KOSZTOLÁNYI Dezső, *Négyesy László* = K. D., *Írók, festők, tudósok. Tanulmányok a magyar kortársakról*, s. a. r. RÉZ Pál, Bp., Szépirodalmi, 1958, II, 309–312.

¹² PINTÉR Jenő, *A Magyar Irodalomtörténeti Társaság megalapítása*, It, 1937/1, 6.

marad meg, hogy az új irodalmi alakulás választmányába beválasztottak néhány odavaló, tudós papi embert. Ez persze nagyon fáj a Világ igazságérzetének, csakúgy, mint az a másik szomorú ténykörülmény, hogy a választmányból kimaradt néhány tudatlan, de szabadkőműves niemand. Ennyi a Világnak éppen elég ahhoz, hogy klerikalizmusról, sötétségről, maffiáról és bombamerényletről kiabáljon. Igazán csodáljuk azt a szemérmetlen agilitást, amellyel a Világ a maga híveinek védelmére tud kelni, valahányszor azok jól megérdemelt klasszifikációjukat megkapják, de viszont nagyon keveseljük az invenciót, amellyel a Világ az ilyen védelmi kirohanásokat elintézi. A számtalanszor kilótt patronok durranása már nem nagyon hatásos, jó lenne, ha a Világ újabb fegyverek után nézne. Mi ajánlhatunk neki egyet. Próbáljon egyszer az igen tisztelt Világ valódi értékekkel, nemcsak szabadkőműves, de tudós fegyvertárakkal kiállani a küzdőtérrre, akkor talán több sikere lesz.¹³

A Hét is oda-odaszurkált a Társaságnak.

Az irodalomtörténet forradalma – gúnyolódott az egyik cikk – programszerűen zajlott le: a hatalom régi urai egy többórás barrikádharc után beültek a trónusba és proklamálták a saját dinasztiajuk uralmát. A régi operett-forradalmak véres és komoly harcok voltak ahhoz képest, amit az öreg professzoraink és irodalmi rokkantjaink produkáltak. Úgy vonultak fel a barrikádokra, mintha a régi rendszert akarták volna kiforgatni sarkaiból. Forradalmi beszédeket mondtak s aki hallotta szónoklataikat és forradalmi dalaikat, azt hihette, hogy ezek az elégedetlenkedők komoly reformokat akarnak meghonosítani az irodalomtörténetben. Vigyázat, tisztelt haza és közvélemény. Hamis bankókkal árasztják el az országot s mindenki jól teszi, ha alaposan megforgatja az értékjegyeket, miket a kezébe nyomnak.¹⁴

A Hét című folyóiratban egy másik cikk is megjelent:

Az Irodalomtörténet című tanirányú szaklap – büszkélkedik később Kiss József folyóirata – haragszik ránk, mert nem vettük komolyan Thaly kurucnótáinak leleplezését. A tanár urak szenzációnak szánták a leleplezést, s mi lemosolyogtuk fejtegetéseiket. Ők megdöbbenést, kétségbeesést vártak s mi egy lekicsinylő gesztussal intéztük el szenzációjukat. Biz ez bosszantó, de a tanár urak nagyon rosszul festenek, ha a bosszankodáshoz komoly pózba vágják magukat. Komoly póz nem illik azokhoz, akik hátul, a lap borítékán, beszámolnak a befolyt tagsági díjakról, előfizetési pénzekről, szóval beszámolnak a maguk kicsi anyagi tőkéről, mely nem sok, de kétségtelenül nagyobb, mint a szellemi tőkénk, melyről a lap elején számolnak be. Akik csak ilyen sovány szellemi tőkével rendelkeznek, azoktól kómikumszámba megy, ha a mi szerénytelenségünk jellemzésére azt mondják, hogy mi azt hisszük, hogy a gondolkodást mi hoztuk be az országba. Hát igen, mi hisszük ezt és hiszünk ezenfölül azt is, hogy a tanár uraknak fáj ez a mi behozatalunk. Fáj nekik, hogy behoztuk a gondolkodást s ha tehetnék, kivinnék azt, amit mi behoztunk. Nekik nincs rá szükségük, de hát mi nem is az ő kedvükért hoztuk be. A tanár urak csinálják csak tovább az irodalomtörténetet: tolják be, csempésszék be magukat az irodalomba és az írók társaságába. És vitatkoznak írókkal, dörgölözzenek szellemi munkásokhoz. Mi megígérjük, hogy valahányszor hozzánk dörgölöznek, mindig vakarózni fogunk.¹⁵

A Társaságnak a mindenholnapon záporozó támadások ellenére egy év leforgása alatt ezernél is több tagja és előfizetője lett.

¹³ *I. m.*, 6–7.

¹⁴ *I. m.*, 7.

¹⁵ *Uo.*